

ספר

חזון איש

עם ביאור משולב

אבינה
במחזה

מסכת אהלות ח"א

מהדורת טובי' יוסף

הפצה והזמנות:
'היכלי תורה'

בארץ ישראל:
טל. 02-9924603
פקס. 03-5435884

בארזה"ב:
tel. (718) 437-0054
fax. (718) 437-3514

אירופה:
tel. 44-20-8806-0176

הספר והמפתח
נדפס ברשות בני
הגר"ש גריינימאן זללה"ה
ותשוח"ח להם

© Copyright 2025
All Rights Reserved
By Author

כל הזכויות שמורות
להמו"ל מ. סטרלו

הכתובת
להערות והארות
M. Strulo
276 Skillman St.
Brooklyn, NY 11206
USA
או לאימייל
strulo19@gmail.com

הדפסה
וכריכה

הוצאה
לאור

CHAD VECHALAK PUBLISHING

845-371-6166

העתקה מכת"י ■ עריכה ■ שיפור הלשון
■ תיקונים והגהות ■ מפתחות ■ סידור
ועימוד ■ גראפיק ■ הדפסה וכריכה

Printed in E. Israel

סימן א'

סק"א

א) אהלות פ"ה מ"ו כיצד [התנא קאי אהא דתנן שם סוף משנה ה' שהכלים הטהורין מצילין עם דפנות אהלים ומפרש כיצד] הבור והדות שבבית [וכפושא נתונה עליו טהור אם היתה באר חלקה או כוורת פתוחה וכפישה נתונה עליה טמא אם היה נסר חלק או סרידה שאין לה גפים טהור שאין הכלים מצילין עם דפנות אהלים עד שיהא להן דפנות וכמה תהא הדופן טפח היה לה חצי דופן מכאן וחצי דופן מכאן אינה דופן עד שיהא לה טפח ממקום אחד עכ"ל המשנה].

פי ארובה [אע"פ שדפנות הכלי פחותין מטפת] **וטומאה תחת ארובה כלים שעל גבי ארובה** מהורים דתקרה מקרי דפנות אהלים [והנה לשון הר"ש במשנה ה' דאהלים בלא דפנות אין מצילין – וצ"ל שמרן ז"ל מפרש דהכוונה רק למה דתנן במשנה ו' שאין הכלים מצילין עד שיהא להן דפנות דהיינו שיהי' להכלים דפנות (וכמשי"ת דאם הוי כלי עם דפנות צריך לכל הפחות טפח אבל נסר וסרידה אי"צ דפנות²)].

וכן בית שחלק רומו בכלי אבנים [וכדומה מהכלים הטהורין] **וטומאה תחת הכלים** כלים שעליהן טהורין דהרי יש

נראה דתקרה בלא דפנות^א וארובה פתוחה בה לאויר ובלי טהור על

א. אבל תקרה שעל גבי דפנות ויש ארובה באמצע התקרה אע"פ שאין סמוך לדפנות הבית פשוט דמיחשב כדפנות אהלים אפי' אין לכלי עצמו דפנות טפח רק פחות מטפח וכמפורש במשנה ה' בכלי טהור שעל הארובה דמציל ולא הותנה שצריך טפח רק שקמ"ל מרן דאפי' תקרה בלי דפנות נמי הוי כדפנות אהלים. ודו"ק.

ב. וכן משמע ממש"כ הר"ש שדינים אלו יתבארו במשניות דתנן בסיפא - ואם כוונתו לדין תקרה בלי דפנות הלא לא נת' כלום מזה במשנה ודו"ק.

ג. מלשון מרן ז"ל כאן מוכח דאי"צ שיהא דווקא כלי אחד וסגי בכלים הרבה שביחד חוצצין ואע"פ שכל אחד מהכלים אינו נוגע וסמוך לדפנות האוהל אלא במקום אחד - ועוד שלא הותנה שכל כלי יהי' עכ"פ סמוך לדופן במקום אחד (שלדין זה יש קצת סמך ממשנה ז' דמצילין מבחוץ אם לא נפרש דווקא כהרמב"ם שכל פי הכלי סמוך וצמוד לדופן), וחיידוש הוא, ונראה דמקור דבריו הוא מדין התוספתא המובא בר"ש פ"ט מ"י שיש כמה כוורות זע"ז וכן מצינו דין עמוד של קדירות זע"ז שם משנה ט' בר"ש וכן מבואר להדי' בלשון מרן ז"ל לקמן סי' ג' ס"ק יג' יעו"ש ודו"ק.

הבור וארובה פתוחה לבית וכפישה נתונה עליה מהור דהוי ל' דפנות אוהל. [כלומר שהתקרה מיחשב כדפנות טפח וממילא אפי' אין להכלי דפנות אלא פחות מטפח נמי מצלת]^ד

וכן אם הבור על פני כל הבית נכגון שכרה בקרקעית הבית בור לכל ארכו ורחבו של הבית ועדיין לא תיקן התקרה על הבור שתשמש לקרקע הבית] וכפישה נתונה עליה מהור שהרי אין כאן בור אלא בית [כיון שנפרצה במילואה הוי הכל חלק מהבית] ודפנות הבור היינו דפנות אהל וכשחלקו בהאי כפישה הוי ל' כלים עם דפנות אהלים [וזה לפימשנ"ת לעיל דאפי' עשה תקרה שלימה רק מכלים וחלק הבית בגבהו לשני קומות מיחשב כדפנות אהלים אמנם מ"מ חידוש יש כאן דהלא המחיצות של הבור מכוסים ואין ניכרין מעל הקרקע ול"ח כדפנות אהלים ואע"פ

כאן דפנות אהלים] וכאן אי"צ לחידוש הנ"ל רק דס"ד דכלי רק מצטרף לדופן או לתקרה קמ"ל דכלי נעשה כתקרה בפנ"ע לדפנות האוהל ונעשה כבית ועלי' (והא דכפישה על הבור והדות מציל אינו מכריע דשם גם בלי הכפישה הוי כשני אהלים נפרדים כיון דהבור והדות אין רחבן כרוחב כל הבית אבל כאן נתחדש שיש בכח הכלי להפסיק אהל אחד לשני אהלים)].

ולפ"ז [לפי שני דינים אלו הנ"ל צריך לפרש] הא דתנן אם היתה באר חלקה וכו' וכפישה נתונה עלי' טמא [דבפשטות ה' שייך לפרש דאפי' יש תקרה על הבאר וארובה בתוך התקרה אינו מציל כשמניח כפושה שאין לה דפנות טפח דתקרה בלי דפנות (דהא דפנות המכוסין בקרקע לא חשיבי) לאו כדפנות אהלים – אבל לפימשנ"ת צ"ל דמיירין דווקא בליכא תקרה על פי הבאר אבל אם תקרה ע"פ

ד. ויש כאן מקום עיון בכוונת דברי מרן ז"ל דמדוע כתב דאם יש תקרה על באר חלקה מהני כלי בלי דפנות והוכיח כן מדין תקרה בלי דפנות הלא התקרה בלי דפנות מאהלת על מקום גבוה מעל הארץ והוי כדפנות ניכרים ואפי' אם תאמר דתקרה עצמה מיחשב כדפנות עכ"פ ניכרת התקרה אבל באר חלקה שאינה גבוהה מן הארץ ויש עלי' תקרה אין התקרה מינכר וכמו שאין דפנות הבור והבאר חשובין כיון שאין ניכרים כן תקרה שעלי' לא תיחשב כיון שאינו ניכר ונראה דס"ל למרן שזה שאין דפנות הבור והדות חשובין לא משום שמובלעין בקרקע רק משום שאין עומדין בפנ"ע רק מצטרפין לקרקע עולם ולא רק בור שאינו אלא חפירה רק אפי' דות שנתן לבנים או אבנים סביבו מ"מ אין עומדין בפנ"ע רק צמודין לקרקע עולם (כן משמע בר"ש דדות הוא בנין בתוך הקרקע אבל ברמב"ם מבואר דדות הוא בנין בנוי מעל הקרקע עיין היטב בלשונו) אבל התקרה כיון שעומדת בפני עצמה ומוגבהת מקרקע עולם אע"פ שאין ניכר מבחוץ רק מתוך הבור חשוב. ודו"ק. אבל אתני לא מיושב דא"כ גם הכפישה בפנ"ע נמי אם כל הבור מכוסה בכפישה נימא דהוי האהלה על טפח - רק הענין פשוט שצריכה להצטרף לדפנות אהלים הקבועין ובבור ודות ל"ח דפנותיהן וא"כ הוי כלי בלי דפנות אהלים משא"כ כמשכוסה בתקרה דהוי התקרה דפנות אהלים והכלי מצטרף עם התקרה להציל. ופשוט.

בין כותל לכותל יעו"ש) לפי שאינו דפנות אהלים ולא דמי לכותל הבור דחשיב דפנות אהלים כיון שהבור משתמשים בו תשמישי הבית עכ"ל (ועיין לקמן סק"ה שדווקא בור ודות שבתוך הבית) ה"ע כ.

ואם אין חולית טפח [בולט מעל הקרקע] **אין דפנות הבור חשיבי דפנות למחשב כפישה באהל** [דכפישה לא מפסקת בפני הטומאה רק כשחשובה כאהל דהיינו כשמאהילה על דפנות טפח ואותן דפנות צריכין להיות בולטין מעל הקרקע ואל"כ ל"ח].

בד"א באין בדפנות הכפישה טפח אבל אם כפישה של אבן [או שא"ד שאמקב"ט] **ויש לה דפנות טפח וכפאה על פי הבור אף שהבור חלקה מצלת** [כמבואר בתוספתא המובא בר"ם ובר"ש וברא"ש ר' יודא או' בשם ר' יושע כשם שהכלים מצילין עם אהלים שיש להן דפנות כך מצילין עם אהלים שאין להם דפנות כו' בד"א בכלי שיש בו טפח על טפח אבל בכלי שאי"ב טפח על טפח אינו מציל (וכלומר אינו מציל בלי דפנות של האוהל)].

בד"א [דכפישה שיש לה דפנות טפח מצלת בבאר חלקה] **ברחב הכפישה כפי**

שלפני שהניח הכפישה הי' הדפנות של הבית מצטרפים עם דפנות הבור מ"מ עכשיו נתחלקו – וצ"ל דס"ל דאין הכלים מפסיקין באופן שכאילו יש כאן תקרה לבור וקרקע לבית רק אכתי כולו בית אחד שהפסיק את הטומאה מליכנס ממחצה למחצה האחר ונמצא דס"ל למרן דאם דפנות הבור בולטין טפח מעל הארץ והניח כפישה בתוך הבור עמוק טפח מצלת אע"פ שאין תחת הכפישה דפנות החשובין כיון שמובלעין – מ"מ הדפנות הבולטין מצטרפין להמובלעין וכנ"ל (ועיין לקמן בהערה באופן אחר).

ומשנתנו בבור שנבית [כדלקמן סק"ה דבור שבחצר לא מיחשב אוהל] **ופתוחה במלאה לבית** [ודלא כאופן הנ"ל שהבור על פני כל הבית רק בור קטן בבית גדול פתוחה במילואה וליכא עלי' תקרה – ולכן ליכא לדין דפנות אהלים הנ"ל] **ובזה יש חילוק שאם יש חולית טפח סביב הבור חשיב דפנות אהלים.**

מוסגר ועדיף מכותל חצר וכותל גינה **כ"כ בהגהות פי' הרא"ש** [בסוף פרק ה' כתב בשם ה"ר מנחם (ומפרש מרן ז"ל דקאי לפרש מאי בין כותל גינה וחצר לדפנות הבור – ולא קאי אדין קורה הנתונה

ה. ויש להסתפק אם מוסגר זה הוא פרט נפרד או שכוונת מרן ז"ל דדווקא משום שבור ודות אינן בית גמור רק תשמישי הבית לכן צריך מחיצות ניכרות ואילו בית עצמו כגון שיש לו תחת ביתו בחפירה חדר לשכיבה או לאכילה ויורדים לשם בסולם כיון דהוי בית גמור אע"פ שאין בולטים דפנותיו ואין רחבו כרוחב הבית מ"מ מציל כלי בלי מחיצות טפח (ולפי"ז גם הא דלעיל בבור שכנגד כל רוחב הבית אין הטעם משום דמצטרפים הכותלים הבולטים רק משום דהוי תשמיש גמור דבית וכמוש"כ מרן שם דאין כאן בור אלא בית) ויל"ע.

דתוספתא הנ"ל (בד"ה בד"א באין) פליגי אמתני' דתנן דבאר חלקה לא מהני לה כפישה (רק שכתב א"ג דמשנתינו דווקא באין בכלי דפנות טפח) ועיין לקמן סק"י שהחזו"א נשאר בצ"ע על הר"ש שהוא עצמו פי' משנתינו נמי דמהני דופן הכלי – ועכצ"ל שהר"ש מסתפק בכוונת המשנה דיל"פ המשנה שהכוונה לאורך הדופן ולא לגובה הדופן וכמשי"ת מדברי התוספתא דלקמן.

הקדמה הב' תניא בתוספתא מובא בר"ש בד"א בזמן שהוא אפון מצד אחד מבחוץ ובפנים משני צדדין אבל אם היה אפון כחצי טפח מכאן וכחצי טפח מכאן הרי"ז אינו מציל עכ"ל התוספתא והר"ש פירשה בשני אופנים וכוונת הר"ש בשני הפירושים ית' לקמן סק"י פרטי הנפ"מ.

ועכ"פ נראה שפי' מרן ז"ל כוונת התוספתא (וכן יל"פ כוונת לשון המשנה הנ"ל בהקדמה א' וכמשי"ת) דה"ק שאם הכפישה עודפת על פי הבור או קצרה מפי בור אינה מצלת וכמש"כ החזו"א והיינו אם כל דפנות הכפישה אינן עומדין בשוה על דפנות הבור רק עודפים מכל צד או קצרים מכל צד ונסמך על יתירות היוצאים מדפנות הבור אבל אם חלק מאורך הדפנות של הכלי מונחים בשוה עם דופני הבור אע"פ שצורת הכפושא אינה כצורת הבור וכולה עודפת על הבור חוץ מטפח אחד סגי בזה ואם כולה קצרה מפי הבור צריך שעכ"פ יהיה משני צדדים טפח זהו כוונת לשון החזו"א.

וכן מתפרשת נמי לשון התוספתא דאפון מצד אחד מבחוץ כלומר שאם רוב הכלי

הבור אבל אם הכפישה עודפת על פי הבור או קצרה מפי הבור אינה מצלת [וטעמא משום דעיקר ההצלה אינו ע"י כלי כפוי לבד רק שהכלי מצטרפת לכותלי הבור ליחשב כדפנות אהלים וכשעודפת או קצרה אין כאן צירוף – ועיין לקמן סק"ג דשיטת הרמב"ם דכלי כפוי מציל אפי' על קרקע חלקה בלי בור ודות וא"כ דין זה אינו לפי הרמב"ם וכמשי"ת אי"ה שם].

וכמה שיעור הדופן בארבה צריכה להיות שוה עם דפנות הבור [כלומר זה שאמרנו שאם עודפת או קצרה אינה מצלת וצריכה להיות שוה עם דפנות הבור אין הכוונה לכל משך סביבות הבור רק יש שיעור לזה וכמה שיעורה] **אם הכפישה עודפת על פי הבור סגי בטפח מצד אחד ואם הכפישה קצרה צריך ב' טפחים טפח מצד זה וטפח מצד זה ואפי' שאר הדופן פרוץ לגמרי מצלת ובלבד שלא יהא פותח טפח פרוץ במקום אחד שטומאה באה דרך פותח טפח.**

[להסביר כוונת מרן בפיסקא זו צריך כמה הקדמות הא'. לשון המשנה וכמה תהא הדופן טפח היה לה חצי טפח מכאן וחצי טפח מכאן אינה דופן עד שיהא לה טפח ממקום אחד עכ"ל המשנה – והרמב"ם מפרש דמדובר מגובה הדופן וקמ"ל דאי"צ דווקא חוליית הבור טפח וסגי גם דופן כלי גבוה טפח רק דלא מצטרפי חצי טפח דופן עם חצי טפח חולי' וכן פי' הר"ש – (והרא"ש הביא מקודם פי' אחר ואח"כ כתב א"ג וכו' וכפי' זה) אמנם אח"כ כתב הר"ש

דכיון שאינם שווים ואפוצים לדופני הבור ממילא לא מתחשבים כדפנות ואין נפ"מ אם פרוצים לגמרי רק שלא יהא פ"ט שיעבור שם הטומאה ודו"ק].

ה' נסר חלק או סרידה שאין לה גפיים ונתונה על בור חלקה מצלת [כדתנן במתני' ופירשו הראשונים דדווקא כלי שיש לה דפנות אינה מצלת בבאר חלקה (כשליכא בגובה דופן הכלים טפח – להר"ם וכן להר"ש להאי צד דס"ל כן ועיין בזה לעיל) אבל כלי שאינה מקבלת טומאה וגם אין לה דפנות מצלת שפיר דל"ח ככלי רק כאוהל ממש].

ובל הני [הצלות של כלי עם דפנות אהלים טעם הצלתן] **משום אהלים הוא** [מדין אוהל המפסיק את הטומאה כידוע בכלי מכילתין¹] **ולא משום צמיד פתיל** [שהוא דין של כלי עצמו המפסיק ע"י צמ"פ] **וחלבך לא בעי מריחה** [בטיט סביב כדין צמ"פ המבואר בפרק י' דכלים משנה ב'] **ואין הנקב מפסיד עד שיהא נקוב פ"ט** [כדין אוהל – ולא כדין צמ"פ דלא סגי בכיסוי עד שימרחו בטיט וכן כל נקב שבו צריך למרח עיין סופ"ט דכלים ושם בר"ם ור"ש ורא"ש]

מבחוץ לחלל הבור סגי באפוץ מצד אחד ואם רוב הכלי מבכנים צריך אפוץ משני צדדים וכל אפיצה היינו סמיכות דופן הכלי לדופן הבור בשיעור טפח (ואח"כ מסיק התוספתא דכחצי טפח מכאן וכחצי טפח מכאן אינו מציל כלומר בין אם צריך רק טפח אחד מצד אחד בין אם צריך טפח משני צדדיה לא מצטרפין שני פעמים חצי טפח למיהוי כטפח א' שלם).

וכן לשון המשנה מתפרש כך וכמה תהא הדופן טפח (- כלומר כשיעור טפח יהיה דופן הבור ודופן הכלי אפוצים) אבל חצי טפח מכאן וחצי טפח מכאן אינה דופן (כלומר ל"ח כדפנות אהלים להציל) עד שיהא לה טפח ממקום אחד ודו"ק¹.

ומש"כ דשאר הדופן פרוץ לגמרי נראה דכוונתו דסגי שעומד שולי הכלי המשמש כגג להבור והדות מוגבה טפח מעל הארץ על ידי יתירות וכל שליכא פותח טפח אין הטומאה בוקעת ממנו ולא תימא דצריך דפנות כל סביבה רק שאין הדפנות צריכין להיות אפוצים לדופני הבור אלא בטפח אחד או שנים וכנ"ל רק דאי"צ יותר דפנות כלל

1. ומש"כ בפנים דכן היא פי' המשנה כן מוכח קצת מדברי הר"ש וכמבואר בפנים אמנם מלשון מרן אין הכרח כלל וי"ל שפירש כן רק בתוספתא ודו"ק.

2. ומש"כ הרמב"ם בספרו ובפיה"מ כמה פעמים שאין אוהל מפסיק עיין בחידושי הגר"ח בספרו מש"כ בזה בפ"כ הל"א. - וגם מרן ז"ל כתב בזה לקמן סי' ה' סק"ג יעו"ש וגם במוסגר בס"ק זה ציין לדברי הרמב"ם בזה יעו"ש.

3. ומקור דבריו דכאן לא מדין צמ"פ הוא ממש"כ הר"ש סוף משנה ה' וז"ל וכל הנך הצלות היינו בלא מירוח טיט דליכא צמ"פ דע"י צמ"פ מצילין בכל ענין עכ"ל וכן באמצע משנה ו' כתב דכפישה מציל או בדפנות אהלים דהיינו כשיש לה דפנות טפח או בצמ"פ יעו"ש אמנם כ"ז בביאור שיטת הר"ש אבל בשיטת הרמב"ם דן בזה לקמן סק"ג (ועיין גם לקמן סק"ח וסק"ק יג' בשיטת הר"ם) ודו"ק.

הבית ואדרבא יותר מסתבר שיפתחו את הביב עצמו מ"מ דינו כקבר סתום – והבית מאהלת על קבר הסתום (ושור"ר שד"ז הוא פלוגתת הראשונים בב"ב ק' ב' יעו"ש תו' ורמב"ן וגם מרן ז"ל דן בזה לקמן ס"ה סק"ה) ומ"מ קשי' דאי"ז נוגע בעניינינו דבור הלא וודאי מיירי בפתוח לבית לדנין על דין הכלי אם מצלת על פתחה וצ"ע ט (ועיין לקמן בהערה ישוב לזה)) ועיין בראב"ד בהשגות פ"ב ה"ו מטו"מ [שהרמב"ם כתב שם שאם חלק את הבית במחיצה מכלפי ארצו והיתה הטומאה בין המחיצה והארץ כלים שבבית למעלה מן המחיצה טמאין שאין האהלים מונעין הטומאה כמו שביארנו עכ"ל והשיג הראב"ד וז"ל א"א אני לא ידעתי אנה נתבאר דבר זה והלא דבר ידוע הוא שהאהל חוצץ אם אינו מקבל טומאה אבל טעם המשנה (פט"ו מ"ה חצצו מארצו טומאה בחצץ כלים שבבית טמאים) מפני שדרך הטומאה לצאת משם ואין דרכה ליכנס שם ואדם גדול טעה בזה עכ"ל (והגר"ח הלוי בספרו דן בזה בפ"כ ה"א מטו"מ ליישב שיטת הרמב"ם ועיין לקמן סי' ה' סק"ג)] ע"כ.

ובעי' שיעור טפח על טפח [וכלשון התוספתא שבר"ש בד"א בכלי שי"ב טע"ט אבל בכלי שאי"ב טע"ט אינו מציל

ומציל גם על הטומאה מלטמא] [כדין אוהל שחוצץ על הטומאה מלצאת ולא כדין צמ"פ המבואר לקמן פ"ח מ"ו שאינו חוצץ על הטומאה שבתוכו מלצאת].

מוסגר ודווקא [הא דמציל גם על הטומאה שבבור שלא יטמא הבית היינו רק] כשיש לבור יציאה פ"ט חוץ לבית דאל"כ דינו כקבר סתום וכדתנן פ"ג [משנה ז'] בבב"ב שהוא קמור תחת הבית [והוא דין דסוף טומאה לצאת – ומש"כ דהוי כקבר סתום הוא מלשון התוספתא המובא בגמ' בב"ב דף י"ב א' ופסקה הרמב"ם פ"ז ה"א מטו"מ שבית סתום שהמת בתוכו מטמא מכל סביביו מפני שהוא כקבר סתום – אבל קצת קשה מש"כ מרן ז"ל דין זה כאן דהתם מיירי בסתום מכל צד לכן חל עליו דין קבר דמסתמה ביטלו להבית לשמש כקבר אבל הכא הא יש לבור פתח לתוך הבית ולבית יש פתח לשוק ונמצא שאין כאן דין קבר סתום רק סוף טומאה לצאת – ויש מקום לומר שנתקשה מרן ז"ל בדין ביב הקמור דבפשטות משמע שאם אין בפתחה טפח אפי' אין פתח טפח מן הביב לבית נמי הבית טמא ואין התקרה שמעל הביב דהיינו קרקעית הבית חוצצת על הטומאה כיון שאין לה מקום לצאת אע"פ שאין הכרח שתצא דרך

ט. ועכ"פ מסברה ה"י נראה דדין סוטל"צ ודין ק"ס הם שני דינים הסותרים זא"ז דסוטל"צ הוא בטומאה שלא ביטלו ואז ליכא ק"ס וק"ס היינו בביטלו להטומאה ואז אין סוטל"צ דאין סופו של המת לצאת מקברו רק בביאת; הגואל ואז כבר הוא חי ואינו מטמא. ודו"ק.

י. וצל"ע מהו כוונת מרן ז"ל בציינו לדברי הראב"ד ולכאור' נראה דמוכח דמש"כ מרן ז"ל לפני זה דהוי הבור ק"ס שייגרד דלישנא נקט ועיקר כוונת מרן ז"ל לדין סוטל"צ וזהו דציין לדברי הראב"ד שנמי נקט טעמא דסוטל"צ ומיושב מה שנתקשיתי בזה לעיל אלשון ק"ס דנקט מרן ז"ל. ודו"ק.